ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (prvního senátu)

13. července 2006 *

Ve věci C-539/03,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě Protokolu ze dne 3.na 1971 o výkladu Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech Soudním dvorem podaná rozhodnutím Hoge Raad der Nederlanden (Nizozemsko) ze dne 19. prosince 2003, došlým Soudnímu dvoru dne 22. prosince 2003, v řízení

Roche Nederland BV a další

proti

Fredericku Primusovi,

Miltonu Goldenbergovi,

SOUDNÍ DVŮR (první senát),

ve složení P. Jann (zpravodaj), předseda senátu, K. Schiemann, K. Lenaerts, E. Juhász a M. Ilešič, soudci,

* Jednací jazyk: nizozemština.

generální advokát: P. Léger,
vedoucí soudní kanceláře: M. Ferreira, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 27. ledna 2005,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za Roche Nederland BV a další P. A. M. Hendrickem, O. Brouwerem, B. J. Berghuisem a K. Schillemansem, advocaten,

— za F. Primuse a M. Goldenberga W. Hoyngem, advocaat,

— za nizozemskou vládu H. G. Sevenster a J. G. M. van Bakel, jako zmocněnkyněmi,

— za francouzskou vládu G. de Bergues a A. Bodard-Hermant, jako zmocněnci,

— za vládu Spojeného království E. O'Neill, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s M. Tappinem, barrister,

— za Komisi Evropských společenství A.-M. Rouchaud-Joët a R. Troostersem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 8. prosince 2005,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 6 bodu 1 Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), ve znění Úmluvy ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (Úř. věst. L 304, s. 1 a pozměněné znění s. 77), Úmluvy ze dne 25. října 1982 o přistoupení Řecké republiky (Úř. věst. L 388, s. 1), Úmluvy ze dne 26. května 1989 o přistoupení Španělského království a Portugalské republiky (Úř. věst. L 285, s. 1), jakož i Úmluvy ze dne 29. listopadu 1996 o přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království (Úř. věst. 1997, C 15, s. 1, dále jen „Bruselská úmluva").

2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi společností Roche Nederland BV a osmi dalšími společnostmi ze skupiny Roche, a F. Primusem a M. Goldenbergem ve věci porušení práv dovolávaného posledně uvedenými, která pro ně plynou z evropského patentu, jehož jsou majiteli.

Právní rámec

Bruselská úmluva

3 Článek 2 první pododstavec Bruselské úmluvy, který je obsažen v hlavě II věnované pravidlům o příslušnosti a v oddíle 1 nazvaném „Obecná ustanovení", stanoví:

„Nestanoví-li tato úmluva jinak, jsou osoby, které mají bydliště na území některého smluvního státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto státu."*(neoficiální překlad)*

4 Podle čl. 3 prvního pododstavce téže úmluvy:

„Osoby, které mají bydliště na území některého smluvního státu, mohou být u soudů jiného smluvního státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 6 této hlavy."*(neoficiální překlad)*

5 Článek 6 Bruselské úmluvy, který je obsažen v oddíle 2 uvedené hlavy II nazvaném „Zvláštní příslušnost", stanoví:

„[Žalovaný, který má bydliště na území smluvního státu] může být také žalován:

1) je-li žalováno více osob společně, u soudu místa, kde má bydliště některý z žalovaných;

[...]". (*neoficiální překlad*)

6 Článek 16 Bruselské úmluvy, který tvoří oddíl 5 hlavy II této úmluvy nazvaný „Výlučná příslušnost", stanoví:

„Bez ohledu na bydliště mají výlučnou příslušnost:

[...]

4) pro řízení, jejichž předmětem je zápis nebo platnost patentů, ochranných známek a průmyslových vzorů nebo jiných podobných práv, která vyžadují udělení nebo zápis, soudy smluvního státu, na jehož území bylo požádáno o udělení nebo zápis nebo kde byly uděleny nebo zapsány nebo platí za udělené nebo zapsané na základě mezinárodní smlouvy;

[...]" *(neoficiální překlad)*

7 Článek V d protokolu připojeného k Bruselské úmluvě, který je na základě článku 65 této úmluvy nedílnou součástí této úmluvy, stanoví:

„Pro řízení, jejichž předmětem je zápis nebo platnost evropského patentu uděleného pro smluvní stát, a který není patentem Společenství podle ustanovení článku 86 Úmluvy o evropském patentu pro společný trh, podepsané v Lucemburku dne 15. prosince 1975, mají bez ohledu na bydliště stran výlučnou příslušnost soudy tohoto smluvního státu, aniž je dotčena příslušnost Evropského patentového úřadu

podle Úmluvy o udělování evropských patentů, podepsané v Mnichově dne 5. října 1973." *(neoficiální překlad)*

8 Článek 22 Bruselské úmluvy, který je obsažen v oddíle 8 nazvaném „Překážka litispendence a závislá řízení" hlavy II této úmluvy, stanoví, že jsou-li u soudů různých smluvních států podány žaloby, které spolu navzájem souvisejí a jsou projednávány v prvním stupni, může soud, u něhož byla žaloba podána později, řízení přerušit. Podle třetího pododstavce tohoto ustanovení:

„Ve smyslu tohoto článku spolu žaloby navzájem souvisejí, pokud je mezi nimi dán tak úzký vztah, že je společné projednání a rozhodnutí vhodné k tomu, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních." *(neoficiální překlad)*

9 Podle čl. 27 odst. 3 této úmluvy, který je obsažen v hlavě III věnované pravidlům o uznávání a výkonu a v oddíle 1 nazvaném „Uznávání", se rozhodnutí neuzná, „pokud odporuje rozhodnutí vydanému v řízení mezi týmiž účastníky řízení ve smluvním státě, v němž se o uznání žádá." *(neoficiální překlad)*

Mnichovská úmluva

10 Úmluvou o udělování evropských patentů, podepsanou v Mnichově dne 5. října 1973 (dále jen „Mnichovská úmluva") se vytváří, jak uvádí její článek 1, „pro smluvní státy společné právo pro udělování patentů na vynálezy".

11 Nad rámec společných pravidel pro udělování se evropský patent nadále řídí vnitrostátními právními úpravami každého smluvního státu, pro který byl vydán. V tomto ohledu čl. 2 odst. 2 Mnichovské úmluvy stanoví:

„Evropský patent má v každém smluvním státě, pro který byl udělen, stejný účinek a podléhá stejnému režimu jako národní patent udělený v tomto státě [...]".

12 Pokud jde o práva plynoucí pro majitele z evropského patentu, čl. 64 odst. 1 a 3 uvedené úmluvy stanoví:

„(1) [...] evropský patent poskytuje svému majiteli ode dne zveřejnění oznámení o jeho udělení a v každém smluvním státě, pro který byl udělen, stejná práva, jaká by mu poskytoval národní patent udělený v tomto státě.

[...]

(3) Porušení evropského patentu se projednává podle národního práva."

Spor v původním řízení a předběžné otázky

13 Frederick Primus a Milton Goldenberg, s bydlištěm ve Spojených státech amerických, jsou majiteli evropského patentu č. 131 627.

14 Dne 24. března 1997 žalovali před Rechtbank te s'-Gravenhage společnost Roche Nederland BV usazenou v Nizozemsku, jakož i osm dalších společností skupiny Roche usazených ve Spojených státech amerických, v Belgii, v Německu, ve Francii, ve Spojeném království, ve Švýcarsku, v Rakousku a ve Švédsku (dále jen „Roche a další"). Žalobci těmto společnostem vytýkaly totéž porušení práv, která pro ně vyplývají z patentu, jehož jsou majiteli. Toto údajné porušení spočívalo v uvedení sady pro imunologické dávkování na trh v zemích, kde jsou žalované společnosti usazeny.

15 Společnosti skupiny Roche neusazené v Nizozemsku zpochybnily příslušnost nizozemského soudu. Co se týče merita věci, opíraly se o neexistenci porušení a o neplatnost dotčeného patentu.

16 Rozsudkem ze dne 1. října 1997 se Rechtbank te s'-Gravenhage prohlásil za příslušný a zamítl žaloby F. Primuse a M. Goldenberga. V rámci řízení o odvolání Gerechtshof te s'-Gravenhage změnil uvedený rozsudek rozsudkem ze dne 27.na 2002 a zejména zakázal Roche a dalším porušovat práva spojená s dotčeným patentem ve všech zemích uvedených v tomto patentu.

17 Poté, co byl Hoge Raad podán kasační opravný prostředek, tento soud se rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující otázky:

„1) Existuje takový vztah souvislosti, jaký se vyžaduje pro použití čl. 6 návětí a bodu 1 Bruselské úmluvy, mezi žalobami týkajícími se porušení patentu, které majitel evropského patentu podal jednak proti žalovanému usazenému ve státě, kde bylo zahájeno řízení, a jednak proti různým žalovaným usazeným ve smluvních státech, které se liší od státu, kde bylo zahájeno řízení, o kterých majitel patentu prohlašuje, že porušují tento patent v jednom nebo více smluvních státech?

2) Pokud odpověď na otázku uvedenou v bodě 1) není kladná nebo není bezvýhradně kladná, za jakých okolností existuje taková souvislost, a je v tomto rámci například důležité

— že žalovaní patří ke stejné skupině?

— že žalovaní jednají společně na základě společné politiky, a pokud ano, je důležité místo, kde tato společná politika byla vypracována?

— že tvrzená porušení, kterých se dopustili různí žalovaní, jsou totožná nebo téměř totožná?"

K předběžným otázkám

18 Podstatou těchto otázek předkládajícího soudu, které je třeba přezkoumat společně, je, zda čl. 6 bod 1 Bruselské úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že se použije v rámci žalob pro porušení evropského patentu obviňujících několik společností usazených v různých smluvních státech ze skutků, kterých se dopustily na území jednoho nebo několika z těchto států, zejména v případě, kdy uvedené společnosti patřící k téže skupině jednaly totožným nebo podobným způsobem, v souladu se společnou politikou, která byla vypracována pouze jedinou z nich.

19 Odchylně od zásady uvedené v článku 2 Bruselské úmluvy, podle níž žalovaný, který má bydliště na území smluvního státu, může být žalován u soudů tohoto státu, čl. 6 bod 1 uvedené úmluvy umožňuje, je-li žalováno více osob společně, žalovat žalovaného, který má bydliště na území smluvního státu, v jiném smluvním státě, ve kterém má bydliště některý z žalovaných.

20 V rozsudku Kalfelis ze dne 27. září 1988 (189/87, Recueil, s. 5565, bod 12), Soudní dvůr rozhodl, že pro použití čl. 6 bodu 1 Bruselské úmluvy musí mezi různými žalobami podanými týmž žalobcem proti různým žalovaným existovat takový vztah souvislosti, že je společné projednání a rozhodnutí vhodné k tomu, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních.

21 Požadavek vztahu souvislosti nevyplývá ze znění čl. 6 bodu 1 Bruselské úmluvy. Byl z tohoto textu odvozen Soudním dvorem, aby se zabránilo tomu, že by výjimka ze zásady příslušnosti soudů státu bydliště žalovaného, která je stanovena v tomto ustanovení, mohla zpochybnit samou existenci této zásady (výše uvedený rozsudek Kalfelis, bod 8). Tento požadavek byl později potvrzen rozsudkem Réunion européenne a další ze dne 27. října 1998 (C-51/97, Recueil, s. I-6511, bod 48), a byl výslovně uveden ve znění čl. 6 bodu 1 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1, Zvl. vyd. 19/04, s. 42), které následovalo po Bruselské úmluvě.

22 Formulace použitá Soudním dvorem ve výše uvedeném rozsudku Kalfelis přebírá znění článku 22 Bruselské úmluvy, podle něhož žaloby navzájem souvisejí, pokud je mezi nimi dán tak úzký vztah, že je společné projednání a rozhodnutí vhodné k tomu, aby se zabránilo vydání vzájemně si odporujících rozhodnutí v oddělených řízeních. Uvedený článek 22 byl vyložen v rozsudku Tatry ze dne 6. prosince 1994

(C-406/92, Recueil, s. I-5439, bod 58) v tom smyslu, že aby mezi dvěma žalobami existovala souvislost, stačí, aby jejich oddělené projednání a rozhodnutí s sebou neslo nebezpečí odporujících si rozhodnutí, aniž by bylo nutné, že by s sebou neslo nebezpečí vedoucí ke vzájemně se vylučujícím právním důsledkům.

23 Dosah udělený pojmu „odporujících si" rozhodnutí výše uvedeným rozsudkem Tatry v kontextu článku 22 Bruselské úmluvy je tak širší než dosah, který byl udělen témuž pojmu rozsudkem Hoffmann ze dne 4. února 1988 (145/86, Recueil, s. 645, bod 22) v kontextu čl. 27 bodu 3 uvedené úmluvy, který stanoví, že rozhodnutí vydané ve smluvním státě se neuzná, pokud odporuje rozhodnutí v řízení mezi týmiž účastníky řízení ve smluvním státě, v němž se o uznání žádá. Ve výše uvedeném rozsudku Hoffmann Soudní dvůr totiž rozhodl, že za účelem zjištění, zda si dvě rozhodnutí odporují ve smyslu tohoto ustanovení, je třeba přezkoumat, zda dotčená rozhodnutí působí právní důsledky, které se vzájemně vylučují.

24 Frederick Primus a Milton Goldenberg, jakož i nizozemská vláda uplatňují, že široký výklad přídavného jména „odporující si", ve smyslu rozporný, daný výše uvedeným rozsudkem Tatry v kontextu článku 22 Bruselské úmluvy, musí být rozšířen na kontext čl. 6 bod 1 uvedené úmluvy. Roche a další, jakož i vláda Spojeného království, k jejichž argumentaci se připojil generální advokát v bodě 79 a následujících svého stanoviska, naopak tvrdí, že toto použití není s přihlédnutím k rozdílům mezi účelem a postavením obou dotčených ustanovení v systému Bruselské úmluvy přípustné a že je třeba dát přednost užšímu výkladu.

25 V rámci projednávané věci se nicméně nejeví nezbytným o této otázce rozhodnout. Stačí totiž konstatovat, že i kdyby pojem „odporujících si" rozhodnutí pro účely čl. 6 bodu 1 Bruselské úmluvy musel být chápán v širším pojetí rozporných rozhodnutí, neexistuje nebezpečí, že by taková rozhodnutí byla vydána v důsledku žalob pro porušení evropského patentu podaných v různých smluvních státech obviňujících

několik žalovaných s bydlištěm na území těchto států ze skutků, kterých se údajně dopustili na jejich území.

26 Jak uvedl generální advokát v bodě 113 svého stanoviska, aby rozhodnutí mohla být považována za rozporná, nestačí, že existuje rozdíl v řešení sporu, ale je ještě třeba, aby tento rozdíl spadal do rámce téže skutkové a právní situace.

27 Za situace uvedené předkládajícím soudem v jeho první předběžné otázce, a sice v případě žalob pro porušení evropského patentu obviňujících několik společností usazených v různých smluvních státech ze skutků, kterých se dopustily na území jednoho nebo několika z těchto států, nelze dospět k závěru o existenci téže skutkové situace, jelikož jde o různé žalované a porušení spáchaná v různých smluvních státech, která jsou jim vytýkána, nejsou totožná.

28 Případné rozdíly mezi rozhodnutími vydanými dotčenými soudy nespadají do rámce téže skutkové situace.

29 Krom toho, ačkoliv Mnichovská úmluva stanoví společná pravidla pro udělování evropského patentu, z čl. 2 odst. 2 a čl. 64 odst. 1 této úmluvy jasně vyplývá, že takový patent se nadále řídí vnitrostátními právními úpravami každého smluvního státu, pro který byl vydán.

30 Konkrétně z čl. 64 odst. 3 Mnichovské úmluvy vyplývá, že každá žaloba pro porušení evropského patentu musí být zkoumána podle vnitrostátní právní úpravy platné v každém ze států, pro které byl vydán.

31 Z toho vyplývá, že pokud jsou několika soudům různých smluvních států podány žaloby pro porušení evropského patentu vydaného v každém z těchto států, které směřují proti žalovaným s bydlištěm v těchto státech kvůli skutkům, kterých se údajně dopustily na jejich území, případné rozdíly mezi rozhodnutími vydanými dotčenými soudy nespadají do rámce téže právní situace.

32 Případná odchylná rozhodnutí nemohou být tedy kvalifikována jako rozporná.

33 Za těchto podmínek, i kdyby byl použit nejširší výklad pojmu „odporující si" rozhodnutí, ve smyslu rozporná, jako kritérium existence vztahu souvislosti požadovaného podle čl. 6 bodu 1 Bruselské úmluvy, je třeba konstatovat, že takový vztah by nebylo možno stanovit mezi žalobami pro porušení téhož evropského patentu, z nichž každá by směřovala proti společnosti usazené v jiném smluvním státě kvůli skutkům, kterých se údajně dopustila na území tohoto státu.

34 Tento závěr nelze zpochybnit ani za situace uvedené předkládajícím soudem v jeho druhé předběžné otázce, a sice v případě, kdy žalované společnosti patřící k téže skupině jednaly totožným nebo podobným způsobem, v souladu se společnou politikou, která byla vypracována pouze jednou z nich, takže se nacházejí v téže skutkové situaci.

35 Nic to totiž nemění na tom, že se nejedná o tutéž právní situaci (viz výše body 29 a 30 tohoto rozsudku) a že ani za takové situace neexistuje nebezpečí rozporných rozhodnutí.

36 Krom toho, i když se na první pohled může zdát, že úvahy vycházející z hospodárnosti řízení svědčí ve prospěch koncentrace takových žalob před jedním soudem, je třeba konstatovat, že výhody, které by taková koncentrace představovala pro řádnou správu soudnictví, by byly jednak omezené a jednak zdrojem nových nebezpečí.

37 Příslušnost založená pouze na faktických kritériích uváděných předkládajícím soudem by vedla k případnému vzniku příslušnosti více soudů a mohla by ovlivnit předvídatelnost pravidel o příslušnosti upravených Bruselskou úmluvou a následkem toho zasáhnout i do zásady právní jistoty, která je základem této úmluvy (viz rozsudky ze dne 19. února 2002, Besix, C-256/00, Recueil, s. I-1699, body 24 až 26, ze dne 1. března 2005, Owusu, C-281/02, Sb. rozh. s. I-1383, bod 41, a rozsudek z tohoto dne, GAT, C-4/03, Sb. rozh. s. I-6509, bod 28).

38 Tento zásah by byl o to významnější, že použití dotčených kritérií by poskytlo žalobci široký výběr, podporujíc tak praxi „forum shopping", které má úmluva za cíl zabránit a které chtěl Soudní dvůr právě ve svém rozsudku Kalfelis zabránit (viz bod 9 uvedeného rozsudku).

39 Je třeba uvést, že ověření splnění dotčených kritérií, jejichž prokázání přísluší žalobci, by zavazovalo soud, jemuž byla věc předložena, aby přezkoumal meritum věci před tím, než by mohl rozhodnout o své příslušnosti. Toto předběžné přezkoumání by mohlo být zdrojem dodatečných nákladů a prodloužení procesních lhůt v případě, že by uvedený soud, jelikož by nemohl konstatovat existenci téže skutkové situace, a tedy dostačujícího vztahu souvislosti mezi žalobami, musel dospět k závěru o své nepříslušnosti, a musela by být podána nová žaloba k soudu jiného státu.

40 Konečně, i kdyby soud, kterému žalobce věc předložil, mohl konstatovat svou příslušnost na základě kritérií uvedených předkládajícím soudem, koncentrace žalob pro porušení před tímto soudem by nemohla zabránit přinejmenším částečnému roztříštění sporů v oblasti patentů, pokud by byla incidenčně uplatněna otázka platnosti dotčeného patentu, což je v praxi časté, a jak se i stalo ve věci v původním řízení. Na tuto otázku, ať je uplatněna prostřednictvím žaloby nebo námitky, se totiž vztahuje výlučná příslušnost uvedená v čl. 16 odst. 4 Bruselské úmluvy ve prospěch soudů smluvního státu, na jehož území byl patent udělen nebo zapsán nebo platí za udělený nebo zapsaný (výše uvedený rozsudek GAT, bod 31). Tato výlučná příslušnost soudů státu udělení byla ve věci evropského patentu potvrzena článkem V d protokolu připojeného k Bruselské úmluvě.

41 S přihlédnutím ke všem předcházejícím úvahám je namístě odpovědět na položené otázky tak, že čl. 6 bod 1 Bruselské úmluvy musí být vykládán v tom smyslu, že se nepoužije v rámci řízení o porušení evropského patentu, ve kterém je obviněno několik společností usazených v různých smluvních státech ze skutků, kterých se dopustily na území jednoho nebo několika z těchto států, a to ani v případě, že uvedené společnosti patřící k téže skupině jednaly totožným nebo podobným způsobem, v souladu se společnou politikou, která byla vypracována jedinou z nich.

K nákladům řízení

42 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (první senát) rozhodl takto:

Článek 6 bod 1 Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ve znění naposledy změněném Úmluvou ze dne 29. listopadu 1996 o přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království, musí být vykládán v tom smyslu, že se nepoužije v rámci řízení o porušení evropského patentu, ve kterém je obviněno několik společností usazených v různých smluvních státech ze skutků, kterých se dopustily na území jednoho nebo několika z těchto států, a to ani v případě, že uvedené společnosti patřící k téže skupině jednaly totožným nebo podobným způsobem, v souladu se společnou politikou, která byla vypracována jedinou z nich.

Podpisy.